

Beslutning om utelukkelse fra investeringer

1. desember 2014

Innledning

KLP har besluttet utelukkelse av selskapene POSCO, Daewoo International Corporation og Olam International fra KLPs og KLP-fondenes investeringer (heretter omtalt som KLP) fra og med 1. desember 2014.

POSCO er det største stålproduksjonsselskapet i Sør-Korea og det femte største på verdensbasis med utgangspunkt i selskapets produksjonskapasitet.¹ Selskapet er notert på børsene i New York og London og driver aktivt i mer enn 45 land.² Per 1. august 2014 var markedsverdien av KLPs og KLP-fondenes aksjeholdning i POSCO NOK 22 390 209.

I august 2010 kjøpte POSCO en majoritetsandel på 68.15 % i Daewoo International Corporation. Det Sør-Korea-baserte Daewoo International er et konglomerat som driver aktivt innenfor bl.a. metall-, industrimaskin-, kjemikalie-, fiskeri- og bomullsindustrien.³ Daewoo International hadde kontorer i 58 land per juni 2013.⁴ Daewoo International startet virksomhet i Usbekistan innenfor bomulls- og tekstilbransjen i 1996.⁵ Selskapet eier tre bomullsfabrikker i Usbekistan: et bomullsspinneri i Tashlak,⁶ et veveri i Kumtepa⁷ og et bomullsspinneri i Fergana.⁸ Daewoo International antas å være den største enkeltstående kjøper av usbekisk bomull.⁹ Per 1. august 2014 var markedsverdien av KLPs og KLP-fondenes aksjeholdning i Daewoo International NOK 1 453 591.

¹ POSCO-presentasjon, oktober 2013, i KLPs arkiv.

² GES-rapport (26. juni 2014), i KLPs arkiv.

³ Daewoos internettside: <http://www.daewoo.com/eng/company/introduce/intro.jsp> (sist besøkt 30. juni 2014).

⁴ Ibid.

⁵ POSCO, Brev til investorene (4. april 2013), i KLPs arkiv.

⁶ Daewoo Textile Fergana, *Tashlak*, <http://en.daewootextile.com/tashlak> (sist besøkt 30. juni 2014).

⁷ Daewoo Textile Fergana, *Kumtepa*, <http://en.daewootextile.com/kumtepa> (sist besøkt 30. juni 2014).

⁸ Daewoo Textile Fergana, *Fergana*, <http://en.daewootextile.com/> (sist besøkt 30. juni 2014).

⁹ GES-rapport (26. juni 2014), i KLPs arkiv.

Olam International ("Olam") er aktive i leverandørkjeden til landbruksprodukter og matingredienser".¹⁰ Olam er registrert i Singapore og driver aktivt i 65 land.¹¹ Selskapet er notert på Singapore-børsen. Olam er et av verdens største bomullselskap.¹² Olam startet sin virksomhet i Usbekistan i 1996, og er ifølge selskapets hjemmeside, nå en av de største eksportøren av bomullsfiber fra Usbekistan.¹³ Men i dialog hevder selskapet at dette er ikke riktig lenger, da Olam har redusert sitt innkjøp av bomull til 10 000 tonn årlig siden 2012.¹⁴ Per 1. august 2014 var markedsverdien av KLPs og KLP-fondenes aksjeholdning i Olam International NOK 710 584.

Hendelse

Usbekistan er verdens "femte største eksportør og sjettede største produsent" av bomull.¹⁵ I to måneder hvert år er ca. én million Usbekere tvunget til å innhøste bomull i løpet av høsten.¹⁶ Regjeringen i Usbekistan kjøper all bomull som produseres i landet, og prisene de betaler bøndene ligger godt under globale markedspriser. Samtidig fastsetter regjeringen årlige produksjonskvoter for bøndene og holder kommunale myndigheter ansvarlige for at de blir fylt.¹⁷ Som et resultat av dette, har bøndene ikke råd til å hyre inn ekstra arbeidskraft for å fylle produksjonskvotene. De lokale myndigheters respons til dette har vært å tvinge offentlig ansatte og skolebarn til å arbeide for å sikre at kvotene fylles, slik det står oppført på Det norske utenriksdepartementets landside om Usbekistan på internett:

*Store deler av befolkningen, inkludert barn, utkommanderes til å delta i bomullsinnhøstingen under til dels svært dårlige arbeidsforhold.*¹⁸

¹⁰ Olam, "Our heritage: Growing the business: 1993-2002, URL: <http://olamgroup.comskol/about-us/our-heritage/#Now> (sist besøkt 1. oktober 2014).

¹¹ Olam, "Our heritage: Now", URL: <http://olamgroup.com/about-us/our-heritage/#Now> (sist besøkt 1. oktober 2014).

¹² Olam, "Industrial Raw Materials, Cotton", URL: <http://olamgroup.com/products-services/industrial-raw-materials/cotton/> (sist besøkt 1. oktober 2014).

¹³ Olam, "Commonwealth of Independent States", URL: <http://olamgroup.com/locations/europe-commonwealth-of-independent-states/commonwealth-of-independent-states/> (sist besøkt 1 oktober 2014).

¹⁴ Telefonsamtale mellom Olam og KLP, 1 oktober 2014.

¹⁵ CIA World Factbook, "Uzbekistan" (siste oppdatering: 20. juni 2014). URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uz.html>

¹⁶ D.T., "Forced labour in Uzbekistan: In the land of cotton", *The Economist* (16. oktober 2013).

¹⁷ Deniz Kandiyoti (koordinator), *Invisible to the World? The Dynamics of Forced Child Labour in the Cotton Sector of Uzbekistan* (London, SOAS, 2008) 14. URL: <http://www.soas.ac.uk/cccac/events/cotton-sector-in-central-asia-2005/file49842.pdf>; USAs Utenriksdepartement, "Uzbekistan", *Trafficking in Persons Report*, URL: <http://www.state.gov/documents/organization/210742.pdf>

¹⁸ Utenriksdepartementet, "Økonomi", *Landsider: Usbekistan* (27. juni 2013). URL: <http://www.landsider.no/land/usbekistan/fakta/okonomi/#contentinfoanchor>

Til gjengjeld selger den usbekiske stat bomull til globale markedspriser og oppnår dermed god resultatmargin.¹⁹

En rapport fra 2008 fra SOAS, University of London oppsummerer roten til problemet på følgende måte:

Selv om mobiliseringen av barnarbeid til bomullsinnhøstingen har sine institusjonelle og organisatoriske røtter i den sovjetiske planøkonomien, kan det faktum at den fremdeles eksisterer best forklares ved å henvise til en kombinasjon av faktorer: en ufullstendig prosess med en landbruksreform som fortsetter med å binde bøndene til påtvungne kvoter for såing av avlingene og anskaffelser, en sterk nedgang i mekaniseringen av landbruket etter uavhengigheten, og en kort innhøstingssesong som skaper flaskehals i toppsesongen.²⁰

Barn under 15 år er en del av arbeidsstokken. Disse rekrutteres uten foreldrenes tillatelse. Skolene er stengt i september og oktober mens studenter og lærere hjelper til med bomullsplukking. De fraktes til og fra bomullsmarkene hver dag og tvinges til å fylle fastsatte produksjonskvoter.²¹ En omfattende undersøkelse av denne praksisen som ble utført i 2006, avslørte at nesten alle barn mellom 10 og 15 år gamle som bodde på landsbygda, ble rekruttert til å høste inn bomull.²² UNICEFs skriv vedrørende landprogrammet for 2009 bekreftet at "barnarbeidsproblemet i bomullssektoren fremdeles ikke er fullstendig løst" og bemerket at FNs Komité for barns rettigheter (UN Committee on the Rights of the Child) har "krevd sikring av barns rett til utdanning under innhøstingen og opprettelse av mekanismer for kontroll og kontrollstudier av barnarbeid."²³

¹⁹ D.T., "Forced labour in Uzbekistan: In the land of cotton", *The Economist* (16. oktober 2013). Se også USDA Foreign Agricultural Service, *Uzbekistan*, GAIN Report Number UZ4002 (27. mars 2014). URL: http://gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/Cotton%20and%20Products%20Annual_Tashkent_Uzbekistan%20-%20Republic%20of_3-27-2014.pdf (dette bekrefter at den usbekiske stat kjøper all bomull som innhøstes i landet).

²⁰ SOAS, University of London, *Invisible to the World? The Dynamics of Forced Child Labour in the Cotton Sector of Uzbekistan* (2008), Kandiyoti, Deniz (coordinator), s. v.

²¹ Ibid., s. 20.

²² Ibid., s. 19.

²³ UNICEF, *Uzbekistan: Country Programme Document, 2010-2015* (2009), s. 4, pkt. 9.

I 2012 iverksatte regjeringen i Usbekistan et direktiv som for første gang forbød bruk av barnarbeid under bomullsinnhøstingen og definerte barn som personer under 15 år.²⁴ For å erstatte dette tapet av arbeidskraft begynte lokale myndigheter i større grad å rekruttere dem som var over 15 år.²⁵

Som Det norske utenriksdepartement merker seg, tillater ikke Usbekistan uavhengige medieselskaper eller internasjonale frivillige organisasjoner (NGOer) å operere i landet, mens rapporter om brudd på menneskerettighetene, herunder tortur og brudd på ytrings- og organisasjonsfriheten, er utbredt.²⁶ Derfor kan informasjon om arbeidsforhold i Usbekistan være vanskelig å få tak i. Likevel melder internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner, basert på beretninger fra lokale menneskerettighetsforkjempere og intervjuer med bomullsarbeidere, at arbeidere på Usbekistans bomullsårker «ikke fritt kan dra derfra», og at de mottar "lite eller ingen betaling" for arbeid utført under delvis farlige og uhygieniske forhold.²⁷ Ifølge Det amerikanske utenriksdepartementet varierte arbeidsforholdene sterkt mellom regionene, og man merket seg også rapporter om eldre studenter som ble truet med utvisning hvis de ikke undertegnet "frivillige" løfter om å arbeide på bomullsmarkene.²⁸

I 2013 tillate regjeringen i Usbekistan for første gang en felles ILO (International Labour Organisation) og usbekisk undersøkelseskomité med oppdraget om å besøke landet under innhøstingen i oktober 2013 og rapportere om Usbekistans fremdrift med implementeringen av ILOs Konvensjon nr. 182 om de verste former for barnarbeid.²⁹ Imidlertid fikk ikke undersøkelseskomitéen mandat til å rapportere om tvangsarbeid blant voksne arbeidere.³⁰ Undersøkelseskomitéen "rapporterte 62 observasjoner av barn på bomullsmarkene, herunder 57 bekreftede tilfeller av barn som arbeidet på bomullsmarkene." Alle, med unntak av fire av de

²⁴ US State Department, "Uzbekistan", *Trafficking in Persons Report 2013*, 389. URL: <http://www.state.gov/documents/organization/210742.pdf>

²⁵ Ibid.

²⁶ Utenriksdepartementet, "Politikk", *Landssider.no: Usbekistan* (27 juni 2013). URL: <http://www.landsider.no/land/usbekistan/fakta/politikk/#contentinfoanchor>

²⁷ Human Rights Watch, *Uzbekistan: Forced Labor Widespread in Cotton Harvest: More Adults, Older Children Required to Work, Abuses Persist* (26 januar 2013). URL: <http://www.hrw.org/news/2013/01/25/Uzbekistan-forced-labor-widespread-cotton-harvest>

²⁸ US State Department Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, "Uzbekistan", *Country Reports on Human Rights Practices for 2013*. URL: <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm#wrapper>

²⁹ ILO Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations (CEACR), "Observation (CEACR) – adopted 2013, published 103rd ILC session (2014)". URL: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:13100:0::NO::P13100_COMMENT_ID:3149080

³⁰ Ibid.

bekreftede tilfellene, involverte barn mellom 16 og 17 år, og de "bekreftede tilfellene ble funnet i to av de åtte sonene." Rapporten konkluderte som følger:

... Mens loven mot å engasjere barn under 18 år i bomullsinnhøstingen ser ut til å være i ferd ser ut til å være implementert i stadig større grad, finnes det fortsatt mangler i praksis. Det foregår fremdeles noe barnarbeid under bomullsinnhøstingen, men i begrenset omfang. Oppdragsrapporten slår fast at det ser ikke ut til at tvunget barnarbeid ble brukt på en systematisk basis i Usbekistan ved innhøstingen av bomull i 2013.³¹

Det vil si at ILO-rapporten finner en nedgang i bruk av barnarbeid, samt fremgang ved det å holde skolene åpne gjennom hele innhøstingsperioden. Imidlertid gjør fraværet av tvangsarbeid av voksne arbeidere fra undersøkelseskomitéens mandat rapporten lite egnet til å bekrefte hvorvidt nedgangen i barnarbeid skyldes en tilsvarende økning i bruken av tvangsarbeid blant voksne. ILO-rapporten indikerer likevel at "det ble oppdaget seks stengte høyskoler i to soner samt vesentlig fravær i første og andre år i høyskolene i fire soner."³² Dette funnet er konsistent med nyhetsreportasjer og NGO-rapporter om at bruk av tvangsarbeid under bomullsinnhøstingen simpelthen har forflyttet seg fra barn til voksne.³³ Videre har Cotton Campaign (Bomullskampanjen), en menneskerettighetsorganisasjon, utarbeidet en rapport som hevder at den usbekiske staten beordret barn under 16 år til å forlate bomullsmarkene før ILOs undersøkelseskomité kom, og brukte andre taktikker for å unngå å bli oppdaget.³⁴ Det amerikanske utenriksdepartementets rapport fra 2014 om menneskehandel klassifiserer Usbekistan fortsatt som et nivå 3 land (den lavest mulige rangeringen) med følgende bemerkning:

Statskontrollert tvangsarbeid forekom under bomullsinnhøstingen da myndighetene brukte varierende grad av tvang overfor mange statlige institusjoner, virksomheter og utdanningsinstitusjoner for å organisere høyskole- og gymnasstudenter (15- til 18-årige studenter i de siste tre årene av videregående utdanningen), lærere, helsearbeidere,

³¹ Ibid.

³² Ibid.

³³ See, e.g. Mansur Mirovalev and Andrew E. Kramer, "In Uzbekistan, the practice of forced labor lives on during the cotton harvest", *The New York Times* (17. desember 2013). URL: <http://www.nytimes.com/2013/12/18/world/asia/forced-labor-lives-on-in-Uzbekistans-cotton-fields.html?pagewanted=all>; Uzbek-German Forum for Human Rights and the Cotton Campaign, *A Systemic Problem: State-Sponsored Forced Labour in Uzbekistan's Cotton Sector Continues in 2012* (201x). URL: http://Uzbekgermanforum.org/wp-content/uploads/2013/07/SystemicProblem-ForcedLabour_Uzbekistan_Cotton_Continues.pdf

³⁴ Cotton Campaign, "Review of the 2013 cotton harvest in Uzbekistan: state forced-labour system continues", (November 2013), p. 14. URL: http://www.cottoncampaign.org/wp-content/uploads/2013/11/2013CottonHarvest_end_report.pdf

*statsansatte, militære og deler av befolkningen som ikke var i arbeid, til å plukke bomull i mange deler av landet.*³⁵

Oppsummert: Selv om det er tegn på nedgang i bruk av barnearbeid, indikerer flere uavhengige kilder at den usbekiske staten har erstattet tapt arbeidskraft ved en tilsvarende økning i bruk av tvangsarbeid fra voksne.

Selskapenes involvering

Den usbekiske staten kjøper bomull fra enkeltstående bønder som, slik som spesifisert ovenfor, mottar bistand under innhøstingen fra offentlige ansatte og i noen tilfeller fra skolebarn som staten rekrutterer på ufrivillig grunnlag til å plukke bomull hvert år. POSCO kjøper denne bomullen fra den usbekiske stat gjennom sitt datterselskap Daewoo International. Sistnevnte selskap rapporterte at i 2010 å kjøpe ca. 20 % av all usbekisk bomull som ble innhøstet,³⁶ noe som gjorde Daewoo International til den største enkeltstående innkjøperen.

POSCO er klar over bekymringene om bruken av tvangsarbeid og barnearbeid i innhøstingen av usbekisk bomull, slik selskapets brev til den usbekiske regjering om dette temaet antyder. Likevel har POSCO ikke kunngjort noen planer om å forhindre bruken av tvangsarbeid og barnearbeid i bomullen selskapet kjøper, utover å fortsette dialogen med staten og å offentliggjøre en oppdatert policy om menneskerettigheter. Selskapet har ikke gått med på noen uavhengig revisjon av sin leverandørkjede, og det har heller ikke antydning at selskapet vil slutte å kjøpe usbekisk bomull dersom bruken av tvangsarbeid eller barnearbeid fortsetter.

Olam er også klar over bekymringene om barnearbeid og tvangsarbeid.³⁷ Selskapet vedgår at det ikke overvåker forholdene i sin leverandørkjede ettersom den usbekiske regjering forbyr uavhengig overvåking av bomullsinnhøstingen.³⁸ Olam har til hensikt å fortsette og drive lobbyvirksomhet overfor regjeringen for å få den til å tillate en uavhengig overvåking av bomullsinnhøstingen.³⁹ Selskapet har imidlertid ikke antydning om å endre dets innkjøpspraksis dersom det ikke gjøres noen fremskritt.

³⁵ US State Department, "Uzbekistan (Tier 3)", *Trafficking in Persons 2014* (2014), p. 405. URL: <http://www.state.gov/documents/organization/226849.pdf>

³⁶ Uzbek-German Forum for Human Rights and the Cotton Campaign, *A Systemic Problem: State-Sponsored Forced Labour in Uzbekistan's Cotton Sector Continues in 2012* (201x), p. 43. URL: http://Usbekgermanforum.org/wp-content/uploads/2013/07/SystemicProblem-ForcedLabour_Uzbekistan_Cotton_Continues.pdf

³⁷ Olam International, *Uzbekistan Cotton – Briefing Statement on Labour Practices* (25. februar 2014), i KLPs arkiv.

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid.

Nasjonale og internasjonale rammer

Tvangsarbeid

Internasjonal menneskerettighetslovgivning nedfeller retten til frihet fra tvangsarbeid. Artikkel 6(1) i FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK), som Usbekistan er tilsluttet, fastsetter følgende:

Statspartene i herværende Konvensjon anerkjenner retten til arbeid, som omfatter enhver rett til å få muligheten til å tjene til livets opphold gjennom arbeid som han fritt velger eller tar imot, og vil iverksette passende tiltak for å ivareta denne retten. (understrekingen er tilføyd).

Tilsvarende står det i Artikkel 8(3)(a) av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP), som Usbekistan er part til:

Ingen må pålegges å utføre tvangsarbeid eller annet påtvunget arbeid....⁴⁰

ILOs konvensjon om tvangsarbeid (nr. 29) definerer tvangsarbeid som "alt arbeide eller enhver tjeneste som forlanges en noen under trusel om straff og til hvilket arbeide eller tjeneste vedkommende personer ikke frivillig har tilbudt sig."⁴¹ ILOs konvensjon om avskaffelse av tvangsarbeid (nr. 105) konstaterer videre at alle parter "påtar seg å undertrykke og ikke gjøre bruk av noen form for tvangsarbeid eller obligatorisk arbeid ... (b) som en metode for å mobilisere og gjøre bruk av arbeidskraft for økonomiske utbyggingsformål"⁴² Usbekistan har tilsluttet begge konvensjonene.

I 2013 ba ILO den usbekiske regjering svare i 2014 på beskyldningene vedrørende bruken av tvangsarbeid under bomullsinnhøstingen knyttet til Konvensjon nr. 105. Regjeringen i Usbekistan har ikke svart per juni 2014.⁴³

⁴⁰ SP inkluderer et unntak for "Arbeid eller tjeneste som inngår i vanlige borgerplikter." SP, art. 8(3)(c)(iv). Unntaket forstås derimot å gjelde for slike forpliktelser som at borgere sender inn selvangivelser, ikke tungt arbeid for kommersielle formål. Se, Nowak, M. *UN Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary* (2nd rev. ed., N.P. Engel 2005), s. 207.

⁴¹ ILOs konvensjon om tvangsarbeid (nr. 29), Artikkel 2(1).

⁴² ILOs konvensjon om avskaffelse av tvangsarbeid (nr. 105), Artikkel 1.

⁴³ ILO, *Observation (CEACR) – adopted 2013, published 103rd ILC session (2014): Abolition of Forced Labor Convention, 1957 (No. 105) – Uzbekistan (Ratification 1997)*. URL: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID:3148241:NO

De verste former for barnearbeid

Usbekistan ratifiserte ILOs konvensjon om forbud mot og umiddelbare tiltak for å avskaffe de verste former for barnearbeid (nr. 182) i 2008 etter vedvarende press knyttet til bomullsindustrien. Konvensjonen gjelder barn under 18 år.⁴⁴ De "verste formene for barnearbeid" omfatter "tvunget eller obligatorisk arbeid" samt "arbeid som på grunn av sin art eller de omstendigheter det utføres under, kan være til skade for barnets helse, sikkerhet eller moral."⁴⁵ FNs konvensjon om barnets rettigheter, som Usbekistan også er tilsluttet, krever at Statsparter "anerkjenner barnets rett til å bli beskyttet fra økonomisk utbytting og fra å utføre ethvert arbeid som er egnet til å være farlig eller å avbryte barnets utdanning eller å være skadelig for barnets helse eller fysiske, psykiske, åndelige, moralske eller sosiale utvikling."⁴⁶

Ifølge ILO forbyr den usbekiske grunnloven (art. 37), arbeidsloven (§7) og straffeloven (§138) tvangsarbeid og at barn under 18 år vanner og plukker bomull.⁴⁷

Bransjestandard

På grunnlag av bekymringene som er skissert ovenfor vedrørende bruken av tvangsarbeid overfor voksne og barn har 150 selskaper lovet "ikke bevisst å kjøpe usbekisk bomull for tilvirking av produkter før regjeringen i Usbekistan slutter å praktisere tvangsarbeid ved barn og voksne i sin bomullsindustri."⁴⁸ Blant annet har selskaper H&M, IKEA Supply AG, Adidas, Puma og Nike skrevet under på dette.⁴⁹

The Better Cotton Initiative (BCI) ble startet på initiativ av WWF med viktige tekstilforhandlere og frivillige organisasjoner for bærekraft i bomullsindustrien.⁵⁰ BCI utviklet seg til å bli en uavhengig organisasjon som overvåker medlemsselskaperes leverandørkjeder for etterlevelse av organisasjonens prinsipper og kriterier for produksjon, som refererer til både sosial og miljømessig bærekraft. Imidlertid omfatter ikke The Better Cotton Initiative bomull som har sin

⁴⁴ ILOs konvensjon om forbud mot og umiddelbare tiltak for å avskaffe de verste former for barnearbeid (nr. 182), Artikkel 2.

⁴⁵ Artikkel 3.

⁴⁶ FNs konvensjon om barnets rettigheter, Artikkel 32(1).

⁴⁷ ILO Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations (CEACR),

"Observation (CEACR) – vedtatt 2013, offentliggjort 103. ILC-sesjon (2014)". URL:

http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:13100:0::NO::P13100_COMMENT_ID:3149080

⁴⁸ Responsible Sourcing Network, "Company pledge against child and adult forced labor in Uzbek cotton", (oppdatert 8. juli 2014). URL: <http://www.sourcingsnetwork.org/the-cotton-pledge/> (herunder en liste over dem som har undertegnet).

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Better Cotton Initiative, *BCI Story*. URL: <http://bettercotton.org/about-bci/bci-story/>

opprinnelse i Usbekistan fordi ingen bomull med opprinnelse i Usbekistan etterlever prinsippene og kriteriene i standarden.⁵¹

Selskapsdialog

Ifølge POSCOs representanter er: "POSCO imot enhver form for tvangsarbeid for barn eller voksne."⁵² Selskapet er klar over bekymringene over dets bomullsvirksomhet i Usbekistan og opplyser investorene om følgende: For å ta ansvar skrev Daewoo International et brev til regjeringen i Usbekistan i oktober 2010 og ba om at man måtte gjøre en innsats for å hindre tvunget barnearbeid.⁵³ POSCO meldte at regjeringen i Usbekistan svarte at den "var i ferd med å iverksette tiltak for å etterkomme sine plikter som medlem av ILO."⁵⁴ I mars 2013 sendte Daewoo International et oppfølgingsbrev til regjeringen i Usbekistan "for å understreke selskapets stilling når det gjaldt menneskerettighetssaker og ba om at det skulle iverksettes tiltak for å gjøre slutt på tvangsarbeid for barn slik at man kunne fortsette sin forretningsvirksomhet i landet."⁵⁵

I dialog rapporterer representanter for POSCO at selskapet er i nær kontakt med usbekiske myndigheter om temaet barnearbeid og tvangsarbeid og bemerker at barnearbeid har gått kraftig ned under innhøstingssesongen i 2013.⁵⁶

I juni 2014 lanserte POSCO en menneskerettighetspolicy der selskapet lover å "respektere menneskerettighetene, støtte internasjonale standarder for menneskerettigheter og styrke alle interesserte parters verdighet ved å forbedre frihet, sikkerhet og livskvalitet".⁵⁷ POSCO har undertegnet FNs Global Compact.⁵⁸

KLP sendte et utkast av denne tilrådingen via e-post til både POSCO og Daewoo International for kommentar den 17. september 2014.⁵⁹ Selskapene svarte via en representant fra Daewoo International den 26. november 2014. E-posten fremhever at representanter for konsernledelsen har tatt opp anklager om tvangsarbeid i Usbekistan på ministernivå, og legger ved en

⁵¹ "... [N]o cotton sourced from Uzbekistan complies with the Production Principles and Criteria of the Better Cotton Standard." Better Cotton Initiative, Q&A. URL: <http://bettercotton.org/about-bci/qa/>

⁵² Notater lagret i KLPs arkiv.

⁵³ Notater lagret i KLPs arkiv.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ POSCO Code of Conduct (2014). (Ethiske retningslinjer). URL: <http://www.POSCO.co.kr/homepage/docs/eng3/html/company/ethics/s91a3010050c.jsp>

⁵⁸ UN Global Compact, Deltakere og interessenter, POSCO. URL: <http://www.unglobalcompact.org/participant/17156-POSCO>

⁵⁹ E-post i KLPs arkiv.

brevveksling mellom Daewoo Internationals konsernsjef og næringsministeren i Usbekistan.⁶⁰ Representanter fra konsernledelsen har også besøkt Usbekistan i 2014 og tatt opp saken i et møte med ministeren.⁶¹ Til slutt viser selskapene til den usbekiske statens pågående samarbeid med ILO gjennom landprogrammet for anstendig arbeid ("*Decent Work Country Program*").⁶²

Olam anerkjenner bekymringer for bruken av barnearbeid i Usbekistan under bomullsinnhøstingen.⁶³ For å håndtere disse bekymringene sier Olam at det har oppmuntret regjeringen i Usbekistan til å ratifisere ILO-konvensjonene, tillate uavhengig inspeksjoner av bomullsinnhøstingen og oppmuntret til større bruk av mekanisk innhøsting for å redusere behovet for manuelt arbeid.⁶⁴ I dialog peker Olam på nedgangen i bruken av barnearbeid som et tegn på fremskritt, men anerkjenner rapporter om at tvangsarbeid for voksne øker.⁶⁵

KLP sendte et utkast av denne tilrådingen via e-post til Olam for kommentar den 17. september 2014.⁶⁶ Selskapet svarte umiddelbart og avtalte en telefonsamtale med KLP. Informasjon fra denne samtalen følger under.

Usbekistan er en viktig logistikk knutepunkt for Olams virksomhet i regionen, uavhengig av selskapets virksomhet i bomullsektoren.⁶⁷ Selskapet fortsetter å kjøpe bomull fra landet for å opprettholde sin lisens til å operere der, selv om det har redusert omfanget av sine kjøp betydelig – over de siste fire årene fra ca. 100 000 tonn bomull årlig til 10 000 tonn bomull årlig.⁶⁸

Olam er medlem av Association for Cotton Merchants in Europe (ACME), som selskapet sier "satser på å forbedre internasjonal arbeidspraksis i bomullsindustrien generelt", med spesifikk fokus på Usbekistan.⁶⁹ Foreningen hadde ingen fungerende nettside per 1. august 2014, men i dialog har Olam forklart at ACME har inntatt en aktiv rolle både gjennom lobbyvirksomhet mot den usbekiske staten for å forbedre arbeidsforholdene og gjennom dialog med ILO om

⁶⁰ Lagret i KLPs arkiv.

⁶¹ E-post i KLPs arkiv.

⁶² Ibid.

⁶³ Olam International, *Uzbekistan Cotton – Briefing Statement on Labour Practices* (25. februar 2014), i KLPs arkiv.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ E-post i KLPs arkiv.

⁶⁷ Telefonsamtale mellom Olam og KLP, 1 oktober 2014.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Olam International, *Uzbekistan Cotton – Briefing Statement on Labour Practices* (25 February 2014), on file with KLP.

situasjonen i Usbekistan.⁷⁰ Olam bekrefter at det er umulig å kontrollere selskapets leverandørkjede for tvangsarbeid og barnearbeid i den usbekiske bomullsindustrien og at ILOs undersøkelseskomité kommer ikke til å få mandat til å se på bruk av tvangsarbeid fra voksne.⁷¹ Likevel tror Olam på at fremgang på arbeidstakerrettigheter i Usbekistan er mer sannsynlig gjennom privatsektorens engasjement enn om selskaper trekker seg fra landet, og selskapet håper fortsatt at den usbekiske regjeringen oppnår målet om å mekanisere bomullsinnhøstingen totalt i løpet av tre år.⁷²

Analyse

Ifølge KLPs retningslinjer for ansvarlige investeringer basert på bl.a. FNs Global Compact og de etiske retningslinjer for Statens Pensjonsfond – Utland, skal selskaper som ikke oppfyller minimumsstandarden for samfunnsansvar ekskluderes fra KLPs investeringsunivers. Dette gjelder saker der det er en uakseptabel risiko for at et selskap vil bidra til alvorlige eller systematiske brudd på menneskerettigheter, herunder tvangsarbeid og de verste former for barnearbeid. Som Etikkrådet har sagt tidligere, er det unødvendig å vurdere om en stat har brutt menneskerettighetene for å kunne konkludere at et selskap står overfor en uakseptabel risiko for å medvirke til brudd på menneskerettigheter, så lenge den relevante handlingen faller under minimumsstandarder skissert i internasjonale menneskerettighetsinstrumenter.⁷³

Alvorlig og systematisk

Praksisen med å benytte seg av tvangsarbeid i Usbekistan er *systematisk* ettersom det har forekommet hver oktober siden Sovjettiden og er avhengig av regjeringens utstrakte mobilisering av offentlig ansatte og skolebarn. Med andre ord, er praksisen systematisk i den forstand at den både omfatter et stort antall personer og at den har forekommet gjentatte ganger. Selv om bruken av barnearbeid gikk ned i 2013, bekrefter flere uavhengige nyheter og rapporter fra interesseorganisasjoner at tvangsarbeid for eldre barn (mellom 16 og 17 år) samt voksne arbeidere kompenserte for mangelen. Kort fortalt ser det ikke ut til at det er noen indikasjon på en nedgang i forekomsten av tvangsarbeid i den usbekiske bomullssektoren generelt sett.

Bruken av barnearbeid for å høste inn bomull er i strid med de beskyttelsesmekanismer for barn i blant annet ILOs konvensjon om de verste former for barnearbeid (nr. 182) og FNs konvensjon for barnets rettigheter. Usbekistan har ratifisert begge konvensjonene. Barnearbeid er et *alvorlig* menneskerettighetsbrudd. Ifølge ILO er bruken av barnearbeid også i strid med usbekisk lov, herunder den usbekiske grunnloven. I tillegg til de potensielt skadelige innvirkningene på barns

⁷⁰ Telephone conversation between Olam and KLP, 1 October 2014.

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid.

⁷³ Etikkrådet, Tilrådning om Wal-Mart (15. november 2005), s. 4-5. URL: <http://www.regjeringen.no/pages/1661427/Tilrådning%20WalMart.pdf>

helse og utvikling det innebærer å være engasjert i fysisk krevende manuelt arbeid, går tiden som brukes utover klasseundervisning, noe som undergraver usbekiske barns rett til utdanning. Selv om bruken av tvangsarbeid har gått ned blant barn under 16 år, er det bevis på at det er barnarbeid blant 16- og 17-åringer, og dette sammen med det faktum at videregående skoler stenges i innhøstingstiden er en indikasjon på at det er behov for mer fremskritt også når det gjelder reduksjon av barnarbeid.

Selv om temaet barnarbeid tradisjonelt sett har vært hovedfokuset i engasjementet vedrørende den usbekiske bomullsindustrien, er bruken av tvangsarbeid blant voksne likeledes forbudt i menneskerettighetskonvensjoner og ILO-konvensjoner som Usbekistan har sluttet seg til. Disse omfatter bl.a. SP, ØSK, ILOs konvensjonen om tvangsarbeid (nr. 29) og ILOs konvensjon om avskaffelse av tvangsarbeid (nr. 105). Disse konvensjonene har oppnådd nesten universell ratifikasjon, noe som understreker at bruken av tvangsarbeid er et *alvorlig* brudd på menneskerettighetene.⁷⁴

Vurdering av om selskapene har bidratt

Ved vurdering av hvorvidt det er rimelig med tanke på ekskludering å konkludere at et selskap medvirker til et brudd på KLPs retningslinjer for ansvarlig investeringer, tar KLP følgende faktorer i betraktning:

- Hvorvidt det her er en klar sammenheng mellom selskapets aktiviteter og overtredelsen
- Hvorvidt overtredelsene ble foretatt til fordel for selskapets interesser eller for å "tilrettelegge forholdene" for selskapet
- Hvorvidt selskapet deltok aktivt i overtredelsene, eller var klar over overtredelsene, men unnlot å gjøre noe for å forhindre dem⁷⁵

Mer generelt vurderer KLP hvorvidt bruddene pågår eller om de forventes å oppstå i fremtiden.⁷⁶

⁷⁴ ILO, *International Labour Standards on Forced Labour*, («ILO, internasjonale arbeidslivstandarder vedr. tvangsarbeid») <http://ilo.org/global/standards/subjects-covered-by-international-labour-standards/forced-labour/lang--en/index.htm>

⁷⁵ Etikkrådet, Tilråding om Total (14 November 2005), p. 11. URL: <http://www.regjeringen.no/pages/1662906/Tilrading%20Total%2014.pdf>. Disse faktorene er basert på en Ot.prp. som anbefaler de første etiske retningslinjer for Pensjonsfondet – Utland, jfr. Ibid s. 8-9.

⁷⁶ Ibid.

Sammenheng mellom selskapets aktiviteter og overtredelsen

Uavhengige rapporter fra media, frivillige organisasjoner og statlige instanser viser at POSCO, Daewoo International og Olam har kjøpt bomull fra den usbekiske staten som er innhøstet ved bruk av tvangsarbeid ved barn og voksne.

Selskapenes fordel eller tilrettelegging av forholdene for selskapene

At disse handlingene kommer selskapene til gode kan antydes fra det faktum at de fortsetter å kjøpe bomull fra Usbekistan til tross for vedvarende kritikk og boikott fra globale detaljister. Bomull er en råvare der eksportprisene i stor grad avhenger av globale markedspriser. I Usbekistan antyder tilgjengelig informasjon at forskjellen mellom eksportprisen og den statspålagte engrosprisen for lokale bønder først og fremst gavner den usbekiske stat fremfor selskapene. Imidlertid tilsier økonomisk logikk at siden bomull er et marked som er konkurransedyktig internasjonalt, gjenspeiler selskapenes avgjørelse om å kjøpe bomull fra Usbekistan fremfor andre potensielle leverandører at de får en marginal fordel fra de usbekiske leverandørene. Olam bekrefter at sitt kjøp av bomull fra Usbekistan er nødvendig for selskapets tilstedeværelse i landet – noe som er viktig for selskapets andre aktiviteter i regionen. I det minste, tatt i betraktning dagens usbekiske produksjonssystem, ville landet ikke være i stand til å innhøste bomull i den utstrekning at det ville være mulig å eksportere den uten bruk av tvangsarbeid.

Bevissthet om overtredelser og eventuelle forsøk på å forhindre dem

Slik det har vært med KLPs tidligere utelukkelse der det forekom kjøp av produkter som ble tilvirket ved bruk av barnearbeid, er det ingen indikasjon på at det er selskapene selv som tvinger voksne og barn til å arbeide i bomullsåkrene. Imidlertid erkjenner selskapene at de er klar over rapporter om at bomullen de kjøper er et produkt av tvangsarbeid der også barn er involvert.

Selv om det er positivt at disse selskapene har forsøkt å engasjere Usbekistans regjering i denne saken, kommer denne innsatsen til kort når det gjelder å gi noen meningsfylt forsikring om at bomullen Daewoo International og Olam kjøper fra den usbekiske staten er innhøstet ved frivillig arbeid utført av voksne. Selskapene vedgår for eksempel at de ikke er i stand til å gjennomføre uavhengige kontroller av leverandørkjeden i Usbekistan. Alt i alt er selskapene klar over at det er en overtredelse, men har ikke iverksatt tiltak som er tilstrekkelige til å forhindre at bruddet ikke skjer igjen.

Risiko for fremtidige overtredelser

Til tross for at det har vært en nedgang i forekomsten av de verste formene for barnearbeid, finnes det tilstrekkelig bevis for at det er en tilsvarende økning i tvangsarbeid som involverer voksne. Uten mer grunnleggende endringer i det økonomiske system som ligger til grunn for bomullsproduksjon i Usbekistan er det svært lite sannsynlig at fremtidige bomullsinnhøstinger vil

bruke frivillig voksen arbeidskraft. Dessuten har tiltakene som POSCO, Daewoo International og Olam har iverksatt som svar på overtredelsene ingen rimelig mulighet til å forhindre at misbruket fortsetter. Derfor utgjør disse selskapenes fortsatte kjøp av usbekisk bomull en uakseptabel risiko for at de bidrar til alvorlige brudd på menneskerettigheter.

Konklusjon

Mens det er indikasjoner på at fremskritt når det gjelder reduksjonen i forekomsten av de verste former for barnarbeid i bomullsindustrien i Usbekistan, viser tilgjengelige bevis på at dette har forekommet først og fremst ved å erstatte ett menneskerettighetsproblem med et annet, nemlig ved tvangsarbeid med bruk av voksne og eldre barn som erstatning for arbeid ved barn under 16 år. Tvangsarbeid er forbudt i henhold til både internasjonale menneskerettighetskonvensjoner og ILO-konvensjoner som Usbekistan er tilsluttet.

Av hensyn til risikoen for å bidra til slikt misbruk fortsetter mange av verdens største bomullsprodusenter og –forhandlere å erklære at de ikke skal kjøpe usbekisk bomull. Både POSCO, gjennom sitt datterselskap Daewoo International, og Olam, har bekreftet i dialog at de er klar over denne risikoen, men likevel har de ikke gitt noen indikasjon på at de vil endre denne praksisen. Selskapene bør innføre systemer som er utviklet for å forhindre og oppdage misbruk innenfor sine leverandørkjeder. Der det er påvist brudd på menneskerettigheter eller arbeidstakerrettigheter forventer KLP at selskaper reagerer med å iverksette tiltak som er rimelig beregnet til å forhindre at slikt misbruk fortsetter.

I dette tilfellet, som svar på troverdig informasjon om utbredelsen av brudd relatert tuk barnarbeid og tvangsarbeid innenfor sine leverandørkjeder, har POSCO og Olam erkjent kritikk og engasjert de usbekiske myndighetene. Likevel er tiltakene disse selskapene har iverksatt ikke tilstrekkelige til å minimere risikoen for at bomullen som kjøpes fra Usbekistan stammer fra tvangsarbeid ved voksne og barn. Derfor er det fortsatt en uakseptabel risiko for at de bidrar til de verste formene for barnarbeid og tvangsarbeid.

På denne bakgrunnen utelukkes POSCO, Daewoo International og Olam International fra KLPs og KLP-fondenes investeringer fra og med 1. desember 2014.